

در سوگ بانوی عصمت و طهارت و ذردانه پیامبر(ص)

حضرت فاطمه زهرا(س) طبق آیه تطهیر از هرگونه ناپاکی، منزّه است و طبق سوره کوثر، منبع و مصداق خیر کثیر و طبق داستان مباحله، حضور در کنار پدر بزرگوارشان پیامبر مکرم حضرت محمد مصطفی(ص)، شوهرشان حضرت علی مرتضی(ع) و فرزندان ارجمندشان حسنین علیهما السلام اتمام حجت الهی به رهبر مسیحیان و مخالفان شد.

حضرت فاطمه زهرا(س) طبق آیه تطهیر از هرگونه ناپاکی، منزّه است و طبق سوره کوثر، منبع و مصداق خیر کثیر و طبق داستان مباحله، حضور در کنار پدر بزرگوارشان پیامبر مکرم حضرت محمد مصطفی(ص)، شوهرشان حضرت علی مرتضی(ع) و فرزندان ارجمندشان حسنین علیهما السلام اتمام حجت الهی به رهبر مسیحیان و مخالفان شد.

#171& اللهم صلّ علی فاطمة و آبیه و بعلها و بنیها و السرّ المستودع فیها بعدد ما احاط به علمک»

اشاره:

بحث از زندگانی و سیره ی معصومین(ع) به ویژه حضرت صدّیقه ی کبری، فاطمه ی زهراء(سلام الله علیها) دارای آثار و برکاتی است که از جمله آنان تفکر و اندیشه، عبرت آموزی، تقویت ایمان، الگو گرفتن، درس وحدت، ریشه یابی و حل مشکلات، احیای دین و ایمان، ارتباط با بزرگان و درس دین داری و تقوا می باشد.

جایگاه و مقامات دختر مکرم پیامبر اعظم(ص)، حضرت فاطمه زهرا(س) نزد پروردگار از نزول "آیه ی تطهیر"، آیه ی مباحله**، آیه ی مودت** و سوره ی الکوثر" به دست می آید. شخصیتی که بر طبق آیه ی تطهیر از هرگونه ناپاکی، منزّه هست و بر طبق سوره کوثر، منبع و مصداق خیر کثیر(ارزش فراوان) و بر طبق داستان مباحله، حضور در کنار پدر بزرگوارش پیامبر مکرم حضرت محمد مصطفی(ص)، شوهرش، حضرت علی مرتضی(علیه السلام) فرزندان ارجمندش، حسنین(علیهما السلام) اتمام حجت الهی به رهبر مسیحیان و مخالفان شد.

از برکات و آثار وجودی آن حضرت، بیش از هزار سال می گذرد و میلیون ها انسان در هر شبانه روز با استمداد از شخصیت معنوی آن بزرگوار به پیشگاه خداوند، توسل می جویند. امید است خوانندگان عزیز، در این مقاله کوتاه با گوشه هایی از شخصیت و برکات وجودی آن دردانه ی پیامبر(ص) و بانوی عصمت و طهارت و کرامت(س) آشنا شوند.

1 - میلاد کوثر

بزرگانی همانند شیخ کلینی، شیخ طوسی، ابن شهر آشوب، شیخ طبرسی، اربلی، سید ابن طاووس و علامه مجلسی(رضوان الله علیهم) ولادت آن بزرگوار را روز جمعه، بیستم جمادی الثانی در سال پنجم بعثت(در سنّ 45 سالگی پیامبرصلی الله علیه وآله) از پدری که اشرف مخلوقات و خاتم پیامبران بود و مادری پاک دامن به نام خدیجه بنت خویلد(س) در شهر مکه ی مکرمه می دانند. (1)

داستان بارداری حضرت، بسیار قابل توجه و آموزنده است. روایت شده رسول خدا(ص) روزی با اصحاب خود از جمله حضرت علی بن ابی طالب(ع)، عمار بن یاسر، حمزة و عباس بن عبد المطلب نشسته بودند که جبرئیل امین، بر پیامبر(ص) نازل و ندا داد: #171& ای محمد، پروردگارت جلّ و علا، سلامت می رساند و می فرماید: چهل روز از خدیجه، دوری گزین».

به این ترتیب، پیامبر(ص) روزها، روزه بود و شب ها در منزل فاطمه بنت اسد(مادر امام علی علیه السلام) تا صبح عبادت می کرد. پس از چهل شبانه روز، فرشته ی وحی، طبقی از طعام بهشتی برای پیامبر(ص) آورد و گفت: #171& پروردگار می فرماید: امشب با این طعام ها افطار کن و شب نزد خدیجه برو و با او نزدیک شو، که خداوند می خواهد در این شب، از نسل تو و خدیجه، فرزندی پاک بیافریند». آری وجود مقدس حضرت فاطمه(س) این چنین منعقد شد.

2 - اسامی، القاب و کنیه ها

برای حضرت زهرا(س) بیش از صد اسم، لقب و کنیه گفته شده که مهم ترین آن ها عبارتند از: فاطمة، بتول، مبارکه، محدّثه، راضیه، مرضیه، طاهرة، صدّیقه، سیّده، حوریّه، نوریّه، شهیده، محبوبه، عفیفه، حبیبه، صفیه، عالمه، معصومه، مظلومه، منصوره، جمیله،

مطهّرة، حكيمة، عقيلة، عابدة، باكية، صابرة، امينة، امّ الائمة، امّ ابیها، امّ الخيرة، امّ الفضائل، امّ المومنين، امّ العلوم، و... .

رسول خدا(ص) : «انّ ابنتی فاطمة[س] ملأ الله قلبها وجوارحها ایمانا الى مشاشها ففرغت لطاعة الله». یعنی؛ خداوند دل و جوارح دخترم فاطمه[س] را عمیقاً سرشار از ایمان ساخته است و او همواره در اطاعت و فرمان برداری خداوند به سر می برد.

پیامبر اکرم(ص) فرمود: «اِثْمًا سَمَّيْتُ ابْنَتِي فَاطِمَةَ لِأَنَّ اللَّهَ فَطَمَهَا وَفَطَمَ مُحِبَّيْهَا مِنَ النَّارِ». یعنی؛ همانا دخترم «فاطمه» نامیده شده، زیرا خداوند او و دوست دارانش را از آتش جهنم می رهند. (2)

3 - تربیت، فضایل و کمالات انسانی

رسول خدا(ص) فرمود: «فاطمه[س] سیّدة نساء العالمین». یعنی؛ [دخترم] فاطمه، بهتر بانوان جهانیان است. (3) هم چنین فرمود: «فاطمه أعزّ البریة علیّ». یعنی؛ فاطمه[س] عزیزترین آفریدگان خداوند نزد من است. همین طور فرمود: «اِثْمًا بَضْعَةً مَّتًی او شَجْعَةً مَّتًی». یعنی؛ فاطمه[س] پاره تن من و بخشی از وجودم می باشد. (4)

در شأن و فضایل و کمالات حضرت فاطمه زهرا(س) از پیامبر اکرم(ص) سخنان فراوانی نقل شده است که علاقه مندان به آثار و منابعی مانند فضایل الخمسة من الصحاح الستة -تالیف مرحوم آیت الله سید مرتضی حسینی فیروزآبادی[ج3، المقصد الثالث] و منابع روائی دیگر مراجعه نمایند. حضرت صدّیقه ی کبری در نگاه ائمه معصومین(ع)، صحابه، محبّان و دانشمندان اسلامی و غیر اسلامی نیز از شخصیت و جایگاه بلند مرتبه ای برخوردار است که به چند نمونه اشاره می شود:

امام جعفر بن محمد الصادق(ع) فرمود: «اِثْمًا سَمَّيْتُ فَاطِمَةَ لِأَنَّ الْخَلْقَ فَطَمُوا عَنْ مَعْرِفَتِهَا». یعنی؛ همانا فاطمه نامیده شده است، زیرا مردم مخلوقات از درک و فهم مقام او ناتوانند. (5)

امّ سلمة می گوید: «هرگاه فاطمه(س) خدمت رسول خدا(ص) می رسید، حضرت پیامبر(ص) به پا بر می خواست و دخترش را می بوسید و به او خوش آمد می گفت و دستش را می گرفت و در جای خود می نشاند... راز خود را با او در میان می گذاشت و در انجام کارها با او مشورت می کرد». (6)

ابن صباغ مالکی می نویسد: «فاطمه دختر کسی است که سوره اِسرائ[بنی اسرائیل]، در شأن او نازل شده است، وی همسنگ خورشید و ماه و دخت برترین انسان، میلادش پاکیزه و به اتفاق دانشمندان، بانوی بانوان است». (7)

4- ویژگی ها و کمالات انسانی آن حضرت

الف: دانش و معرفت

آن علیا مخدّره یکی از راویان حدیث و حاملان آن بوده است، به طوری که «مُصَحَّف فاطمة» یکی آثار منسوب به آن حضرت هست که متأسفانه باقی نمانده است! ولی گفته می شود در اختیار حضرات ائمه ی اهل بیت(ع) بوده که به یکی پس از دیگری منتقل شده و هم اکنون در اختیار منجی عالم بشریت حضرت مهدی موعود(عجل الله فرجه) می باشد. در خطبه هایی که حضرت فاطمه ی زهرا(س) بعد از رحلت جان سوز پدر بزرگوارش نبیّ مکرم(ص) در جمع صحابه در مسجد النبی(ص) و در خانه ی خود ایراد فرمود، بهترین دلیل بر علم و دانش و معرفت ایشان می باشد. (8)

ب - فضایل اخلاقی

صفات و کمالات اخلاقی مانند: نجابت، مروت، سخاوت، شجاعت، بخشش، جمال و اندام موزون، نرم خویی، سعه صدر، صبر و بردباری، مهربانی، متانت، عفت و پاک دامنی، خویشتن داری، حق گوئی، حفظ اسرار، وفای به عهد و پیمان، صداقت و راست گوئی، ایثار، تقوا و عبودیت، صراحت لهجه و فصاحت کلام، قناعت پیشگی، ساده زیستی، مناعت طبع، دوری از تجمّل، غرور، حرص، غیبت، تهمت، دروغ و... بخشی از دنیای شخصیت ممتاز آن یگانه ی دوران و جگر گوشه پیامبر(ص) هست که این گونه صفات و کمالات

اخلاقی و معنوی، فقط در بانوان آسمانی و ملکوتی یافت می شود.

ج - ایمان، خداشناسی بندگی

رسول خدا(ص) فرمود: ««ان ابنتی فاطمة[س] ملأ الله قلبها وجوارحها ایماناً الی مشاشها ففرغت لطاعة الله». یعنی؛ خداوند دل و جوارح دخترم فاطمه[س] را عمیقاً سرشار از ایمان ساخته است و او همواره در اطاعت و فرمان برداری خداوند به سر می برد. (9)

حضرت زهرا(س) فرزندانی را تربیت نمود که هر کدام با ایفای نقش بی نظیر خود، درس عزّت و سربلندی، عشق و وفاداری، تقوا و عبودیت، صبر و شکیبائی، شجاعت و کرامت، جهاد و مبارزه، مهر و عاطفه، ایثار و گذشت، جان فشانی در راه خدا و اسلام، صلح و مدارا و... را از خود به یادگار گذاشتند و برای مسلمانان اسوه و الگو شدند.

حسن بصری می گوید: در میان امت اسلامی، فردی نیایش گر و اهل عبادت از فاطمه سراغ ندارم. وی به قدری به عبادت (ذکر و رکوع و سجود و دعا) می ایستاد که پاهای مبارکش متورّم می شد و از ترس خدا در نماز نفسش به شماره می افتاد. (10)

د - جهاد و مبارزه پی گیر برای خدا

آن حضرت پس از ظهور اسلام در کنار پدر بزرگوار، مادر مکرمه اش و بنی هاشم در حالی که کودکی دو ساله بود، به مدت سه سال در محاصره شعب ابی طالب شرکت داشت و انواع سختی ها و مشکلات و دشواری های زندگی را با اخلاص تحمل نمود. (11) حدود یک سال بعد، مادر فداکار و مهربان خود را هم از دست داد.

آن بزرگوار پس از هجرت پیامبر اکرم(ص) به مدینه، به همراه چند تن از بانوان مسلمان، سختی های زیادی را نیز متحمل شد و در محله ی ««قبا» به پدر ملحق گردید. در جنگ های بدر، احد، احزاب، خیبر، تبوک، فتح مکه و... همانند سایر بانوان مسلمان حضور داشت و نقش و وظیفه ی انسانی و اسلامی به جنگ جویان مسلمان و درمان آن ها و سایر خدمات را ایفاء نمود.

5 - ازدواج و تربیت نسل پیامبر(ص)

در سال دوم هجرت که آرامش نسبی در بین مسلمانان مدینه بر قرار شده بود، بزرگان قریش مکرر برای ازدواج با ایشان، از پیامبر اکرم(ص) خواستگاری کردند ولی نه تنها حضرت زهرا(س) نمی پذیرفت، بلکه پیامبر(ص) نیز می فرمود: ««در باره ی ازدواج او منتظر فرمان خدا هستم». تا اینکه امام علی بن ابی طالب(ع) در حالی که بیست و یک سال سن داشت به خواستگاری صدیقه ی کبری (س) آمد و مورد پذیرش پیامبر(ص) و دخترش واقع شد و این ازدواج آسمانی با کمترین هزینه و ساده ترین شکل انجام شد که همواره برای انسان های دوست دار کمال و عشق و معنویت، الگو و درس آموز بوده، هست و خواهد بود. (12)

ثمره ی این پیوند نیک و پسندیده (هم گفو بودن) ولادت فرزندانی همانند سبط اکبر، حضرت امام حسن(ع)، سید الشهداء، حضرت امام حسین(ع)، حضرت زینب کبری(س)، امّ کلثوم و محسن شهید(سقط شده) می باشد که تا قیامت افرادی مانند آن ها، زائیده نشده و نخواهد شد. (13) حضرت زهرا(س) فرزندانی را تربیت نمود که هر کدام با ایفای نقش بی نظیر خود، درس عزّت و سربلندی، عشق و وفاداری، تقوا و عبودیت، صبر و شکیبائی، شجاعت و کرامت، جهاد و مبارزه، مهر و عاطفه، ایثار و گذشت، جان فشانی در راه خدا و اسلام، صلح و مدارا و... را از خود به یادگار گذاشتند و برای مسلمانان اسوه و الگو شدند.

6 - بیماری، وصیت و شهادت

حضرت زهرا(س) بعد رحلت جان گداز پدر بزرگوارشان، حضرت محمد بن عبدالله(ص) چند ماهی بیشتر زندگی نکرد و در این مدت نیز به قدری اشک می ریخت که ایشان را یکی از ««بکائین» شمرده اند و هیچ گاه خندان دیده نشد. (14) علت گریه های آن مخدرّه هم نگرانی از انحراف مسیر امت مسلمان از صراط مستقیم الهی(مسیر امامت راستین) بود که بد بختی و مشکلات مادی و معنوی از نتایج آن بود.

روزی امّ سلمه (یکی از همسران پیامبر) بر ایشان وارد و عرض کرد: «ای دختر پیامبر (ص) چگونه صبح کردی؟». حضرت فرمود: «با غم و اندوه گذراندم! پدرم را از دست دادم. خلافت و امامت پسر عم و شوهرم غصب شد و بر خلاف دستور خدا و رسول خدا (ص)، امامت را از او گرفتند، زیرا از او کینه داشتند، چون پدرانشان را در جنگ بدر و احد کشته بود». (15)

گریه های فراوان او باعث ناراحتی و اعتراض مردم شد. آن بانوی نمونه اسلام، روزها دست حسنین (ع) را می گرفت و بر سر قبر مطهر رسول خدا (ص) می رفت و پس از گریه و ندبه به نزد قبور سایر شهداء و سربازان فداکار می رفت و اشک می ریخت. حضرت امام علی (ع) سایه بانی برای محافظت ایشان از سوزش حرارت آفتاب، ساخت که به «بیت الأحزان» معروف شد. (16)

امام جعفر صادق (ع) فرمود: «در اثر ضرباتی که قنفذ، بر پیکر نازنین حضرت زهرا (ص) وارد ساخت، سقط جنین کرد و به آن علت، پیوسته رنجور و ضعیف می گشت تا اینکه در بستر افتاد و امیر المؤمنین (ع) و اسماء بنت عمیس پرستاری ایشان را می کردند». (17) یک روز گروهی از زنان مهاجر و انصار به عیادتش رفتند و عرض کردند: ای دختر رسول خدا (ص) حال شما چطور است؟ فرمود: «به خدا سوگند، به دنیای شما علاقه ای ندارم. از مردانتان دل گیرم... وای به عقیده ی سست و رأی متزلزل آن ها، چه کار بدی کردند و مستوجب غضب خدا گشتند! در عذاب دوزخ مخلد شدند... وای به حالشان، چگونه خلافت را از علی (ع) گرفتند. به خدا سوگند علت کنار گذاشتن او جز این نبود که از شمشیر برآن و دلاوری ایشان در راه خدا ناراحت بودند. به خدا سوگند، اگر خلافت را از او نگرفته بودند مردم را با کمال راحتی به سوی سعادت و خوشبختی هدایتشان می کرد... کار این مردم بسی شگفت انگیز است! چرا چنین کردند؟... به خدا سوگند نالایی را به جای فرد لایقی قرار دادند؟!... نمی دانند که به جای اصلاح، ایجاد فساد کردند... اکنون آماده حوادث ناگوار و منتظر شمشیرهای برنده و هرج و مرج دائم و دیکتاتوری ستم کاران باشید. بیت المال شما را غارت خواهند کرد و منابع شما را به جیب خواهند ریخت... آیا می توانیم شما را به هدایت مجبور کنیم، در حالی که خودتان از آن کراهت دارید؟!...». (18)

آن علیا مخدّره یکی از راویان حدیث و حاملان آن بوده است، به طوری که «مُصَحَّف فاطمة» یکی آثار منسوب به آن حضرت هست که متأسفانه باقی نمانده است! ولی گفته می شود در اختیار حضرات ائمه ی اهل بیت (ع) بوده که به یکی پس از دیگری منتقل شده و هم اکنون در اختیار منجی عالم بشریت حضرت مهدی موعود (عجل الله فرجه) می باشد.

در روایت وارد شده است که حضرت امام علی علیه السلام از حضرت زهراء (س) پرسید: «چرا این قدر گریه می کنی؟». عرض کرد: «برای گرفتاری آینده ی تو گریه می کنم...». فرمود: «گریه نکن به خدا سوگند، این گونه امور نزد من مهم نیست...». (19) پس از حدود چهل روز حزن و اندوه و بیماری سخت حضرت زهرا (س)، کسالت ایشان بیشتر شد. یک روز به همسرش امام علی علیه السلام عرض کرد: «ای پسر عموی مهربان، آثار و علائم مرگ را در خودم مشاهده می کنم. گمان می کنم به زودی به پدرم ملحق می شوم، می خواهم وصیت کنم». امام علی (ع) فرمود: «هر چه می خواهی بگو که به آن ها عمل خواهم کردم».

حضرت صدیقه ی کبری (س) وصیت های خود را به شرح زیر بیان داشت: «1- ای پسر عمو، مردها بدون همسر نمی توانند زندگی کنند... خواهشمندم بعد از من با اُمامة (دختر خواهرم، زینب) ازدواج کن، زیرا نسبت به کودکان من مهربان است. 2- برای من تابوتی تهیه کن که در موقع حمل جنازه ام، حجم بدنم پیدا نباشد... 3- مرا شبانه غسل بده و کفن کن و به خاک بسپار. اجازه نده اشخاصی که حقم را غصب کرده اند و اذیت و آزاری نمودند، بر من نماز بخوانند و یا به تشییع جنازه ام حاضر شوند...». (20)

پس از رحلت جان سوز و حزن انگیز یگانه دختر رسول ختمی مرتبت (ص) که اسماء بنت عمیس تنها شاهد و گزارش گر آن می باشد، می گوید: «امام علی (ع) گریه و ناله از کودکان، زنان و علاقه مندان بلند شد و مردم از مرد و زن برای عرض تسلیت به خانه ی آن حضرت می آمدند و خواستار مشارکت در مراسم غسل و کفن و تشییع حضرت زهرا (س) بودند که امام علی (ع) بنا به وصیت آن حضرت، شبانه مراسم غسل و کفن را انجام داد و با حضور تعدادی از اصحاب و یاران مانند عباس، فضل، مقداد، سلمان، ابوذر، عمار، بُریده، عقیل، حذیفه، ابن مسعود و حسنین (ع) پیکر پاک و مطهر آن بزرگوار و دختر شهیده و مظلومه پیامبر خدا (ص) را در تاریکی شب، آهسته و آرام در سکوت مطلق شهر مدینه در مکانی مجهول (نا مشخص) به خاک سپردند. امام علی (ع) پس از توقف کوتاهی در کنار قبر و تهیه ی صورت هفت یا چهل قبر تازه به خاطر ترس از دشمنان، با اندوهی فراوان به خانه بازگشت. صبح که اصحاب برای شرکت در مراسم آماده می شدند، متوجه شدند که شبانه مراسم خاک سپاری دختر عزیز پیامبر (ص) انجام شده است!...». (21)

در باره تاریخ دقیق شهادت حضرت صدیقه ی کبری(س) در بین تاریخ نویسان اختلاف وجود دارد. برخی مانند کلینی(صاحب اصول الکافی)، طبری(صاحب دلائل الامامة)، کفعمی(صاحب مصباح)، سید مرتضی(صاحب عیون المعجزات)، سید ابن طاووس(صاحب اقبال الأعمال) و محدث قمی(صاحب منتهی الآمال) تاریخ رحلت و شهادت را سیزدهم جمادی الأولى می دانند.

دلیل عمده این قول هم روایتی از امام صادق علیه السلام است که فرمود: «#171[س] بعد از رحلت پیامبر[ص] هفتاد و پنج روز زنده بود». برخی دیگر از نویسندگان به علت روایت امام باقر علیه السلام که نقل شده، حضرت زهرا(س) بعد از رسول خدا(ص) نود و پنج روز زندگی کرد، می گویند؛ آن بزرگوار در سوّم جمادی الثانی سال یازدهم هجری به ملکوت اعلی پیوست.(22)

7- معرفی برخی از منابع مفید

جهت مراجعه و تحقیق بیشتر علاقه مندان و عزیزان، تعدادی از منابع مفید(عربی و فارسی) را تقدیم می کنم. امیدوارم مورد استفاده واقع شود:

1. أعلام الهداية؛ فاطمة الزهراء(س)«#171؛ سيدة النساء»، [جلد 3] لجنة التحقيق فى المجمع العالمى لأهل البيت(ع)، 1422ق-1430ق .

2. پیشوایان هدایت؛ صدیقه ی کبری حضرت فاطمه ی زهرا(س) [جلد 3]، گروه مؤلفان مجمع جهانی اهل بیت(ع)، مترجم: عباس جلالی، 1385 ش.

3. حياة سيدة النساء؛ فاطمة الزهراء(س)؛ دراسة و تحليل، باقر شريف القرشي(ره)، تحقيق: مهدي باقر القرشي، 1430 ق.

4. مسند فاطمة الزهراء(س)، جلال الدين السيوطي، المطبعة العززية، 1406 ق .

5. وفاة الصديقة الزهراء(س)، السيد عبدالرزاق المقرّم(ره)، المطبعة الحيدرية، 1370ق .

6. فاطمه زهرا(س)، بانوی نمونه اسلام، ابراهیم امینی، انتشارات شفق، 1384ش.

7. درس نامه ی حضرت فاطمه زهرا(س) از ولادت تا شهادت، مجید جعفر پور، نشر بیت الأحزان، 1390ش.

8. بیت الأحزان، شیخ عباس القمّی(ره)، ترجمه: سید محمود زرندي، 1386ش.

9. زهرا(س)؛ برترین بانوی جهان، ناصر مکارم شیرازی، نشر سرور، 1386ش.

10. فاطمه زهرا(س) مظلومه تاریخ، علی اصغر رضوانی، انتشارات صبح امید یاران، 1389ش.

11. الكلمة الغراء فى تفضيل الزهراء(س)، سید عبدالحسین شرف الدین العاملى(ره)، ترجمه: محسن بیدارفر، انتشارات الزهراء، 1362ش.

12. زندگانی فاطمه ی زهرا(س)، سید جعفر شهیدی(ره)، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

13. فرهنگ سخنان حضرت زهرا(س)، محمد دشتی(ره)، عصر ظهور، قم، 1390ش.

14. تحقیقی در باره زندگانی امّ أبیها، صدیقه ی کبری فاطمه زهرا(س)، محمدکاظم القزوينی(ره)، ترجمه: سید محمد صالحی، نشر مهر، 1390ش.

15. زندگانی حضرت زهرا(س)، احمد احمدی بیرجندی، آستان قدس رضوی(به نشر)، 1390ش.

16. فاطمة الزهراء(س)؛ وتر فى غمد، سلیمان کتانی، تحقیق المجمع العالمى لأهل البيت(ع)، 1432ق.

17. فدک فی التاريخ، الشهيد السيد محمدباقر الصدر(ره)، ترجمه: محمود عابدی، کتابخانه بزرگ اسلامی، 1360ش.

18. فاطمة الزهراء(س)؛ قدوة و أسوة، سيد محمدتقی المدرسی، مؤسسة الوفاء، 1402ق.

19. فاطمة الزهراء(س) امّ الامامة و سيدة النساء، محمدحسن النائینی(ره)، مؤسسة الوفاء، 1404ق.

20. زندگانی حضرت فاطمه زهرا(س) و دختران آن حضرت، سيد هاشم رسولی محلاتی، انتشارات اسلامية، 1398ق.

در پایان، ضمن عرض تسلیت شهادت بانوی کرامت حضرت صدّیقه ی زهرا(س)، یگانه دخت خاتم الأنبیاء، حضرت محمّد مصطفی(ص) به عموم شیعیان جهان و شیفتگان و محبّان آن بزرگوار، از خداوند بزرگ می خواهیم، توفیق شناخت بیشتر آن حضرت و الگو گیری از راه و رسم و سیره و زندگی ایشان را به همه، به ویژه بانوان عزیز مسلمان عنایت فرماید. ان شاء الله.

&171#;سلام الله عليها يوم وُلدت و يوم استشهدت و يوم تُبعث حيّا»

پی نوشت:

*سوره ی احزاب آیه ی 33.

**سوره ی آل عمران آیه ی 61.

***سوره ی شوری آیه ی 23.

1- کلینی، اصول الکافی 1: 457؛ طوسی، مصباح المتّجهد3: 773؛ اربلی، کشف الغمة...2: 75؛ طبرسی، إعلام الوری بأعلام الهدی: 90؛ طبری(ابن رستم)، دلائل الإمامة 10: سید ابن طاووس، اقبال الأعمال : 263؛ ابن شهر آشوب، المناقب... 3: 357؛ مجلسی، بحار الأنوار... 43: 7

2- کلینی، اصول الکافی 1: 461؛ ابن شهر آشوب، المناقب...3: 357؛ مجلسی، بحار الأنوار... 43: 16؛ درس نامه ی حضرت فاطمه(س) از ولادت تا شهادت، مجید جعفر پور 30.

3- حاکم النیشابوری، المستدرک علی الصحیحین 3: 170؛ ابو ثعیم الإصفهانی، حلیة الأولیاء... 2: 39.

4- طوسی، الأمالی، مجلس 1 ح3؛ اهل البيت(ع) من کتاب أعیان الشیعة...، سید محسن امین العاملی، تحقیق: المجمع العالمی لأهل البيت(ع) 1: 491.

5- مجلسی، بحار الأنوار... 43: 19.

6- المجمع العالمی لأهل البيت(ع)، أعلام الهدایة؛ فاطمة الزهراء(س)«؛ سیّد النساء» 3: 36.

7- ابن صباغ المالکی، الفصول المهمّة فی معرفة الأئمة(ع) 121.

8- ابن المغازلی، المناقب... 264؛ اربلی، کشف الغمة...2: 176؛ طبری، دلائل الامامة 65؛ آغا بزرگ الطهرانی، الذریعة... 21: 4248. (کتاب هائی با عنوان "مسند فاطمة الزهراء(س)" از سوی نویسندگان شیعی و سنی نوشته شده که علاقه مندان می توانند به جدیدترین آن ها به قلم استاد شیخ عزیز الله عطاردی مراجعه نمایند).

9- مجلسی، بحار الأنوار... 43: 56.

10- همان 43: 84 ؛ دیلمی، أعلام الدین فی صفات المومنین : 247.

11- طبری(محمد بن جریر)، تاریخ الأمم و الملوک 1: 426.

- 12- شیخ صدوق، الخصال: 640؛ الأمالی : 474؛ مجلسی، بحار الأنوار... 43: 111.
- 13- اربلی، كشف الغمة... 1: 472؛ خطیب البغدادی، تاریخ بغداد 1: 316.
- 14- ابن سعد، الطبقات الكبرى 2: 85؛ طبرسی، الإحتجاج... 1: 149.
- 15- مجلسی، بحار الأنوار... 42: 156؛ یوسفی غروی(محمدهادی)، موسوعة التاريخ الإسلامی 4: 143.
- 16- همان 43: 157.
- 17- طبری، دلائل الإمامة 45؛ مجلسی، بحار الأنوار... 43: 170.
- 18- طبرسی، الإحتجاج 1: 147؛ ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغة 16: 233؛ مجلسی، بحار الأنوار 43: 161.
- 19- مجلسی، بحار الأنوار 43: 218.
- 20- ابن شهر آشوب، مناقب آل أبی طالب(ع) 3: 362؛ طبری، دلائل الامامة 42؛ مجلسی، بحار الأنوار... 43: 214؛ یوسفی غروی(محمدهادی)، موسوعة التاريخ الإسلامی 4: 150.
- 21- مجلسی، بحار الأنوار... 43: 183.
- 22- کلینی، اصول الکافی 1: 241؛ امینی(ابراهیم)، فاطمه زهراء(س)؛ بانوی نمونه اسلام: 197.
- حجت الاسلام عباس جعفری / کارشناس ارشد تاریخ معاصر